

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Jakuba Camrdy a soudců JUDr. Lenky Matyášové a Mgr. Ing. Veroniky Juříčkové v právní věci žalobce: **Mgr. F. Š.**, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky**, se sídlem Soudní 1672/1a, Praha 4, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2021, č. j. 5 A 29/2021 – 6,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žalované **s e** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti **n e p ř i z n á v á .**

O d ů v o d n ě n í :

I.

Průběh dosavadního řízení

[1] Žalobce se u Městského soudu v Praze domáhá ochrany proti nečinnosti žalované při vyřizování žádosti o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“), adresované Věznici Znojmo a postoupené Generálnímu ředitelství Vězeňské služby ČR dne 13. 10. 2020. Současně s podáním žaloby žalobce rovněž požádal o osvobození od soudních poplatků a navrhl ustanovení zástupce z řad advokátů.

[2] Městský soud žádost o osvobození od soudních poplatků i návrh na ustanovení zástupce usnesením ze dne 11. 5. 2021, č. j. 5 A 29/2021 – 6, zamítl, aniž by posuzoval osobní a majetkové poměry žalobce, s odůvodněním, že žalobce vede značné množství obdobných sporů, které se nikterak nedotýkají jeho životní sféry, nýbrž jsou projevem jeho zájmu o veřejné záležitosti. Městský soud konstatoval, že žalobce je plně oprávněn takové spory vést, je však na něm, aby v takovém případě nesl náklady s nimi spojené.

II.

Obsah kasační stížnosti a vyjádření žalované

[3] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) podal proti usnesení městského soudu kasační stížnost. Nesouhlasí se závěrem městského soudu, který podanou žalobu podle názoru stěžovatele vyhodnotil „jako zjevně šikanózní zvědavost, která nepoživá soudní ochranu“, přičemž konkrétně

stěžovatel namítá, že se dlouhodobě zabývá legislativou v oblasti veřejné správy, proto průběžně požaduje informace na základě zákona o svobodném přístupu k informacím. Svůj zájem na poskytnutí informací o jednotlivých věznicích odůvodňuje stěžovatel tím, že žalovaná soustavně porušuje svou informační povinnost a svévolně jej přemísťuje do různých věznic. Vzhledem k uvedenému navrhuje stěžovatel, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil městskému soudu k novému projednání a rozhodnutí. Stěžovatel rovněž namítá podjatost soudců městského soudu, kteří o věci rozhodovali, a navrhuje, aby Nejvyšší správní soud po zrušení napadeného usnesení věc přikázal k projednání a rozhodnutí jinému senátu městského soudu.

[4] Žalovaná se ve vyjádření ke kasační stížnosti ztotožnila se závěry městského soudu. Dále uvedla, že soudní poplatky mají plnit regulační funkci, a omezit tak podávání neuvážených návrhů. Upozornila přitom na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, publ. pod č. 2601/2012 Sb. NSS (všechna zde zmiňovaná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná též na www.nssoud.cz), dle kterého soud může nemajetnému účastníku řízení odeprít dobrodiní spočívající v osvobození od soudních poplatků, a to zejména pro povahu sporů, které tento účastník vede. Stěžovatel nadto má vysokoškolské právnické vzdělání, které je vyžadováno pro výkon advokacie, a v minulosti byl zapsán v seznamu advokátů, který je veden Českou advokátní komorou.

III.

Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[5] Nejvyšší správní soud posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a shledal, že kasační stížnost je podána včas, neboť byla podána ve lhůtě dvou týdnů od doručení napadeného rozhodnutí městského soudu (§ 106 odst. 2 s. ř. s.) a je podána oprávněnou osobou, neboť stěžovatel je účastníkem řízení, z něhož napadené rozhodnutí městského soudu vzešlo (§ 102 s. ř. s.).

[6] Pokud jde o podmínku zaplacení soudního poplatku za danou kasační stížnost, Nejvyšší správní soud již v usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 – 19, publ. pod č. 3271/2015 Sb. NSS, dospěl k následujícímu závěru: „*Stěžovatel má povinnost zaplatit poplatek za řízení o kasační stížnosti jen tehdy, pokud kasační stížnost směřuje proti rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé (o žalobě), či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností [§ 1 písm. a), § 2 odst. 2 písm. b) a § 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích].*“ V této věci však nebylo napadeným usnesením rozhodováno o návrhu ve věci samé, jelikož se jedná o procesní rozhodnutí učiněné v řízení o žalobě, jímž se toto řízení nekončí.

[7] Nejvyšší správní soud následně přezkoumal napadené usnesení městského soudu v mezích rozsahu kasační stížnosti a uplatněných důvodů, přičemž zkoumal, zda napadené rozhodnutí městského soudu netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

[8] Nejvyšší správní soud předesílá, že o kasačních stížnostech téhož stěžovatele v obdobných věcech již rozhodl např. rozsudky ze dne 17. 5. 2021, č. j. 3 As 109/2021 – 15, ze dne 20. 5. 2021, č. j. 4 As 114/2021 – 21, či ze dne 28. 5. 2021, č. j. 5 As 112/2021 – 19; v nyní posuzované věci přitom neshledal důvod odchýlit se od dříve vyřčených závěrů.

[9] V posuzované věci brojí stěžovatel proti zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků a návrhu na ustanovení zástupce z řad advokátů.

[10] Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým

pokračování

dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je upraven v § 36 odst. 3 s. ř. s.: „Účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.“

[11] Z citovaného ustanovení vyplývá, že pro přiznání částečného osvobození od soudních poplatků musí být splněny následující podmínky: účastník řízení požádal o osvobození, jeho návrh není zjevně neúspěšný a doložil nedostatek příjmů. Pro přiznání osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu musí navíc existovat zvlášť závažné důvody (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 5. 2014, č. j. 7 As 68/2014 – 50). Smyslem a účelem osvobození od soudních poplatků je ochrana nemajetného účastníka řízení před odepřením přístupu k soudu.

[12] Účelem osvobození od soudních poplatků naopak není „odbřemenit“ nemajetné účastníky řízení ve všech soudních sporech, tedy ani v těch, které tito účastníci opakovaně a soustavně vyvolávají a které nemají zjevný dopad do jejich životní sféry. Jak totiž zdůraznil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, na který odkázal již městský soud, charakter vedeného sporu je nutno důkladně zvažovat s ohledem na zabránění zneužití institutu osvobození od soudních poplatků. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že „[i] když účastník je nemajetný, takže by zásadně bylo namísto přiznat mu osvobození od soudních poplatků (§ odst. 3 s. ř. s.), může mu soud výjimečně toto dobrodíní odeprít, a to zejména pro povahu sporu či sporů, které účastník vede. O výše uvedený případ se může jednat, vede-li účastník s různými veřejnými institucemi množství sporů týkajících se poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, které často pokračují jako spory soudní, a přitom nejde o spory mající vztah k podstatným okolnostem účastníkovi životní sféry (netýkají se, a to ani nepřímě, účastníkova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí, vybrž jde o spory vyvolané účastníkovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí)“. V souvislosti s právem na poskytnutí informace, o něž se jedná též v posuzované věci, dále soud konstatoval: „Judikatura Nejvyššího správního soudu setrvale vychází z toho, že široce pojatý svobodný přístup k informacím ve veřejné sféře je jednou z neefektivnějších cest k transparentci veřejné moci, k její všestranné, účinné a kontinuální veřejné kontrole a jedním z nástrojů snižujících možnosti jejího zneužívání. Na druhé straně však nelze přehlédnout, že kverulanci, zjevně šikanózní, či dokonce pracovní kapacitu orgánů veřejné moci z různých důvodů cíleně paralyzující výkon tohoto práva může mít významné negativní důsledky, které za určitých okolností mohou popřít dokonce i smysl a účel práva na svobodný přístup k informacím. Jedním z nástrojů, jak zabránit zneužívání tohoto práva, a tím i jeho diskreditaci v očích veřejnosti i orgánů veřejné moci, proto musí být i citlivá regulace nadužívání tohoto práva v případech výše uvedených. Taková regulace může se za určitých okolností dít i cestou výjimečného odeprění práva na osvobození od soudních poplatků.“

[13] Regulační funkce soudních poplatků byla zdůrazněna např. též v rozsudcích Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2011, č. j. 6 Ads 76/2011 – 22, a ze dne 14. 11. 2012, č. j. 6 Ans 14/2012 – 11. V posledně uvedeném rozsudku Nejvyšší správní soud konstatoval: „Nepřiznáním osvobození od soudních poplatků není proto stěžovateli upíráno právo na přístup k soudu v případě sporů ohledně jeho práva na informace, rovněž tím není zpochybňována jeho aktivní legitimize (neboť ta by byla řešena v usnesení o odmítnutí návrhu podle ustanovení § 46 odst. 1 písm. c/ s. ř. s.), ale je pouze vysloveno, že pokud stěžovatel hodlá užívat svého práva na přístup k soudu takovým způsobem, že brojí všemi možnými prostředky proti jakémukoli úkonu správního orgánu bez ohledu na to, aby zvažil smysluplnost a důvodnost svého počínání, je na místě trvat na tom, aby se podílel na úhradě nákladů spojených s vedením takového sporu, které musí být státem vynaloženy, prostřednictvím hrazení soudních poplatků.“

[14] Výše nastíněná regulační funkce soudních poplatků mající za cíl omezit podávání neuvážených či svévolných (šikanózních) návrhů, vystupuje do popředí i v právě projednávaném

případě. Nejvyššímu správnímu soudu je totiž z vlastní úřední činnosti známo, že stěžovatel je nebo byl účastníkem více než tří set řízení pouze před tímto soudem, z nichž převážná část se vztahuje k právu na přístup k informacím. V případě takto abnormálně zvýšeného zájmu stěžovatele o informace je nutné zvažovat jeho právo na informace a zájem na kontrole veřejné moci na straně jedné, na druhou stranu je však nutné přihlídnout ke smysluplnosti jednotlivých sporů a k neúměrným počtům žádostí stěžovatele o informace, které jsou schopny zahltit povinné subjekty dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (srov. výše citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 11. 2012, č. j. 6 As 14/2012 – 11). Při rozhodování o nepřiznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli v posuzovaném případě podle Nejvyššího správního soudu převáží to, že se žádost stěžovatele o informace netýká podstatných okolností jeho životní sféry, tj. jeho majetku, životních podmínek apod., neboť stěžovatel požaduje sdělit informace ohledně činnosti žalované, přičemž se jedná převážně o informace ekonomického charakteru, a současně stěžovatel vede neúměrný počet takových sporů vyvolaných jeho neobvyklým zájmem o veřejné záležitosti.

[15] Stěžovateli nelze přisvědčit v tom, že se požadované informace týkají podstatných okolností jeho životní sféry. Stěžovatel požadoval poskytnutí informací o hospodaření a organizaci dané věznice, konkrétně se jednalo o údaje o jejím rozpočtu na rok 2020, kapitálových výdajích, užívaném softwaru a s ním souvisejících nákladech, průměrném platu příslušníka, resp. zaměstnance žalované, seznamu dodavatelů energií a služeb a s tím souvisejících nákladech, a informace o vybavení kuchyní pro vězně i příslušníky a zaměstnance žalované. Uvedené údaje jsou informacemi o ekonomickém a organizačním fungování dané věznice, resp. samotné žalované, Nejvyššímu správnímu soudu přitom není zřejmé, jakým způsobem by se měly dotýkat životní sféry stěžovatele. Skutečnost, že byl stěžovatel v rámci výkonu trestu přemístován mezi jednotlivými věznicemi, na povaze daných informací nic nemění. Pokud stěžovatel argumentuje svým dlouhodobým zájmem o legislativu v oblasti veřejné správy, pak v podstatě pouze potvrzuje, že dané informace nepožadoval proto, že by se dotýkaly jeho životní sféry, nýbrž z pouhého zájmu o danou problematiku.

[16] Nejvyšší správní soud se vzhledem k uvedenému plně ztotožňuje se závěrem městského soudu, který ostatně potvrzuje též judikatura Nejvyššího správního soudu, a sice, že osvobození od soudních poplatků skutečně nemá být institutem umožňujícím osobám s nízkými příjmy vést bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně (viz např. výše citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, či rozsudek ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 – 91). Postupem městského soudu přitom nedošlo k nepřipustnému zásahu do stěžovatelova ústavního práva na přístup k soudu či práva na informace, městský soud totiž nedospěl k závěru, že daná žádost „nepožívá soudní ochrany“, jak uvádí stěžovatel, pouze konstatoval, že s ohledem na povahu požadovaných informací a množství obdobných sporů, které stěžovatel vede, je na místě, aby sám nesl náklady takových řízení. Obdobně výše uvedené závěry neomezují stěžovatele, ani pokud jde o možnost vedení podobných sporů v budoucnu. Správní soudy se totiž musí nadále zabývat každou případnou žádostí stěžovatele o osvobození od soudních poplatků a posuzovat konkrétní okolnosti jednotlivých případů. Stěžovatel jistě může podávat žádosti o informace dle zákona o svobodném přístupu k informacím a následně vést v těchto věcech soudní spory způsobem, jakým doposud činí, nemělo by se tak ovšem dít zcela neomezeně na útraty státního rozpočtu (srov. zmiňovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 – 91).

[17] Závěr městského soudu ohledně neustanovení právního zástupce stěžovateli shledal Nejvyšší správní soud rovněž správným. Stěžovatel totiž nejenže nesplnil předpoklady pro osvobození od soudních poplatků jakožto nezbytnou podmínku pro ustanovení zástupce, ale, jak již rovněž konstatoval městský soud, ustanovení zástupce ani není nezbytně třeba k ochraně

pokračování

jeho práv v řízení před městským soudem (§ 35 odst. 10 s. ř. s.), neboť i Nejvyššímu správnímu soudu je z úřední činnosti známo, že stěžovatel je bývalým advokátem, který v advokacii donedávna působil a disponuje tedy dostačujícím vzděláním v oboru práva. Zastoupení advokátem proto v jeho případě ani není potřebné.

[18] K návrhu stěžovatele na přikázání věci jinému senátu městského soudu Nejvyšší správní soud předně uvádí, že soudní řád správní (na rozdíl od občanského soudního řádu) v § 9 umožňuje přikázání věci toliko jinému soudu, nikoli jinému soudci, potažmo jinému senátu téhož soudu. Z povahy věci proto Nejvyšší správní soud k tomuto návrhu přistoupil jako ke kasačnímu důvodu podřaditelnému pod § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s., tj. tvrzené zmatečnosti soudního řízení spočívající v tom, že v něm pro svou podjatost rozhodovali vyloučení soudci. Tato argumentace nicméně není důvodná, neboť podle § 8 odst. 1 věty třetí s. ř. s. nemohou být důvodem k vyloučení soudce okolnosti, které spočívají v jeho postupu v řízení o dané věci. Stěžovatel přitom nezminil jiné důvody, které by vedly k vyloučení soudců pátého senátu městského soudu, než způsob, jakým rozhodli o daných návrzích stěžovatele. Ve vztahu k tomuto důvodu lze přiměřeně odkázat na usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 6. 2003, č. j. Nao 25/2003 – 47, publ. pod č. 283/2004 Sb. NSS, podle něhož „*[d]ůvodem pro vyloučení soudce z projednávání a rozhodnutí věci nejsou podle § 8 odst. 1 s. ř. s. okolnosti spočívající v postupu soudu podle § 36 odst. 3 věty druhé s. ř. s., který vedl k zamítnutí žalobcovy žádosti o osvobození od soudních poplatků s odůvodněním, že žaloba zjevně nemůže být úspěšná, a to ani v případě, že by takové rozhodnutí nebylo věcně správné*“. Obdobně není důvodem pro vyloučení soudce ani postup soudu podle § 36 odst. 3 s. ř. s., který vede k zamítnutí žalobcovy žádosti o osvobození od soudních poplatků s ohledem na povahu vedeného sporu.

IV.

Závěr a náklady řízení

[19] S ohledem na uvedené Nejvyšší správní soud neshledal kasační stížnost důvodnou, a proto ji dle § 110 odst. 1 poslední věty s. ř. s. zamítl.

[20] Výrok o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti se opírá o § 60 odst. 1 větu první ve spojení s § 120 s. ř. s. Účastník, který měl ve věci plný úspěch, má právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, od účastníka, který ve věci úspěch neměl. Úspěšné žalované ovšem žádné náklady nad rámec běžné administrativní činnosti v tomto řízení nevznikly, takže jí Nejvyšší správní soud náhradu nákladů nepřiznal.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3, § 120 s. ř. s.).

V Brně dne 16. července 2021

JUDr. Jakub Camrda
předseda senátu